

Til Landsstyret
Kopi Arbeidsutvalget
Fra Anna Serafima S. Kvam, Talsperson
Dato 29. mai 2015
Saksnr. LS-1-1516

EGGDONASJON

Bakgrunn

Norge er det eneste landet i Norden som stadig forbyr eggdonasjon. 18. mars kom norsk Bioteknologiråd med forslag om å tillate eggdonasjon under visse vilkår. Mens partiene Høyre, Senterpartiet, KrF og De Grønne fortsatt er i mot å oppheve forbudet mot eggdonasjon har resten av partispekteret snudd i denne saken. I løpet av 2017 er det ventet et stortingsmelding med gjennomgang av Bioteknologiloven. Spørsmålet om eggdonasjon vil mest sannynlig inkluderes. Skal Grønn Ungdom jobbe for at også De Grønne tar et nytt standpunkt i denne saken?

I dette saksframlegget vil saksbehandler først greie ut om hva eggdonasjon er, og hvordan det praktiseres i ulike land. Deretter presenteres Bioteknologirådet sitt forslag, før relevante argumenter veies mot hverandre i en drøftningsdel. Både etiske, medisinske og juridiske argumenter vil bli presentert. Da Arbeidsutvalget debatterte saken ble det enighet om ikke å innstille på hvorvidt vi skulle være for eller mot eggdonasjon. Det lot til å være et flertall for eggdonasjon, men det var uenighet om hvilke vilkår det skal gis eggdonasjon på.

Arbeidsutvalget ville uansett sende saken til landsstyret. Saksbehandler legger ved forslaget til vedtak som Arbeidsutvalget fikk, men uten innstilling fra Arbeidsutvalget.

Drøfting

Hva er eggdonasjon?

Eggdonasjon kan beskrives ved at en kvinne gjennom hormonbehandling donerer et eller flere fruktbare egg til en eller flere mottakere. Den formen for eggdonasjon som er vanligst å praktisere foregår ved at donoregg gis til en mottakerkvinne som bærer fram barnet. Mottakerkvinnen blir da barnets juridiske/sosiale mor. Det er tilknyttet

vilkårene for å bli mottakerkvinne og å bli donor at praksisen varierer i de europeiske landene. Mens enkelte land krever full identitet fra donor, krever andre land anonymitet, mens andre igjen tar ikke stilling til identitetsspørsmålet. Det settes også ulike vilkår til mottakers livssituasjon, herunder alder, sivilstatus og medisinske tilstand. For Norges tilfelle er det nærliggende å anta at i et tilfelle hvor eggdonasjon skulle blitt tillatt vil en kunne basere seg i stor grad på et samme lovverket som i dag spesifiserer vilkår for sæddonasjon. I dag settes blant annet følgende vilkår:

- Kun par kan søke (heterofile og lesbiske par skal vurderes likt. Homofile par vil naturlig nok ikke være i målgruppen for sæddonasjon)
- Donor skal være anonym for mottakerpar og vice versa. Donor får verken vite hvem som mottar sæd eller om donasjonen resulterer i barn.
- Donorsæden skal befruktes med eggceller fra den andre parten/en av partene i parforholdet. Dette betyr i praksis at barnet alltid vil ha genetisk slektskap med én av de juridiske/sosiale foresatte.
- Barn som er resultat av sæddonasjon får rett til å vite donors identitet når barnet er blitt myndig. Dette er fordi Menneskerettighetskonvensjonen har blitt tillagt stor vekt når lovverket i Norge er blitt utformet. Her heter det blant annet at barn så langt på vei det er mulig skal ha kjennskap til sitt opphav.

Eggdonasjon *kan* praktiseres i forbindelse med surrogati. Dette betyr at én kvinne donerer egg, én kvinne gjennomfører graviditeten og en tredje person blir barnets juridiske/sosialt foresatte. Merk at det *ikke* er dette som foreslås tillatt av Bioteknologirådet. Den formen for eggdonasjon som Bioteknologirådet vil innbefatte "kun" donorkvinne og mottakermor. Dette betyr at kvinner med fungerende livmor men defekte eggledere vil kunne tilbys donoregg som de får injisert, og dermed kunne bære fram barnet. Ordningen vil være til hjelp for de kvinner som ikke produserer egne fruktbare kjønnseller, men likefullt er i stand til å gjennomføre et svangerskap, eller kvinner med sterkt nedsatt fruktbarhet.

Bioteknologirådets forslag

Et flertall av Bioteknologirådet går inn for å tillate eggdonasjon under følgende vilkår:

- Eggene som doneres skal befruktes med mottakerkvinnens partners sæd.
Merk: Implisitt i dette vilkåret ligger det altså at kun par kan søke om eggdonasjon og at tilbudet vil være forbeholdt heterofile par.
- Eggene som doneres skal være overflødige egg fra IVF-behandling. Dette betyr at kun kvinner som allerede er i gang med hormonell prøverørsbehandling for selv å bli gravide kan donere egg.
- En absolutt øvre aldersgrense på mottaker skal være 45 år. I dette ligger det mulighet for skjønnsmessige vurderinger fra leges ståsted, med mulighet for å senke øvre grense.

Drøfting

Innledning

I spørsmålet om vi som samfunn bør tilby å gjennom teknologi hjelpe barnløse til graviditet er det en lang rekke etiske argumenter som må veies. Fordi Norge er et land som allerede tillater sæddonasjon og prøverørsbehandling (IVF-behandling) er det rimelig å anta at samfunnet har konkludert både medisinsk og etisk med at disse typene praksis er vurdert som akseptable. Den videre drøftingen av spørsmålet om

eggdonasjon vil derfor hvile på premisset om at sæddonasjon er akseptabelt og et tilbud som forventes å vedvare. Det første en derfor må spørre seg om i den videre avveiningen er om det finnes utslagsgivende forskjeller mellom sæddonasjon og eggdonasjon som gjør at det ene bør kunne tillates uten det andre, og derfor veie tyngre en likestillingshensyn.

Forskjeller mellom sæddonasjon og eggdonasjon

For det første vil de langt fleste aspekter ved slik praksis ville kunne være like i de to tilfellene. En tilbyr medisinsk hjelp til par hvor én av partene ikke er i stand til å produsere fruktbare kjønnceller. (gitt forslaget fra Bioteknologirådet)

Den ene store forskjellen i de to tilfellene er at eggdonasjon er forbundet med en lengre og mer komplisert prosess for både mottaker og donor. Det er rett og slett medisinsk sett mer komplisert å donere eggceller enn å donere sædceller. Jeg kommer tilbake til medisinske argumenter senere. Ved eggdonasjon kan ikke donasjonen foregå på "naturlig måte". Prosessen inkluderer inngrep både hos donor og mottaker. Donor må gjennom en 2-4 uker lang hormonbehandling.

For det andre vil juridisk mor gjennomføre svangerskapet *i stedet* for den genetiske moren. Dette betyr at en kan tillegge to kvinner en sterk biologisk tilknytning til barnet. Dette skiller seg fra tilfellet med sæddonasjon, hvor prosessen går "normalt" eller "på gamlemåten" fra det øyeblikket embryoet (tidligste stadie for foster) med donerte sædceller er injisert i mor, eller festet i livmoren etter naturlig samleie.

Spørsmålet må bli hvor tungtveiende forskjell det kan sies å være at den ene juridisk/sosiale forelder i tilfellet med sæddonasjon ikke har noen biologisk tilknytning til barnet, mens det i tilfellet eggdonasjon vil være slik at juridisk/soisal mor også har en biologisk tilknytning til barnet gjennom graviditeten, selv om hun ikke er genetisk i slekt med barnet. Motstandere av eggdonasjon mener praksisen i så måte sår tvil om det biologiske morskapet.

Det er ikke tvil om at graviditetsaspektet utgjør en forskjell mellom praksis med sæddonasjon og praksis med eggdonasjon. Men en må stille seg kritisk til om det faktisk er slik enkelte hevder at det ved eggdonasjon er fullstendig tåkelagt hvem som er biologisk mor. Selv om en historisk knytter biologisk morskap til den som har født barnet, er det ikke et naturvitenskapelig vanskelig spørsmål å svare på om et barn som er resultat av eggdonasjon har størst biologisk slektskap med donor eller juridisk/sosial mor. Akkurat som ved sæddonasjon stammer selvsagt 50% av genene fra donor. Begrepet om biologisk mor kan altså problematiseres til en viss grad, men begrepet om genetisk mor kan ikke det.

Medisinske argumenter

For mottaker er det enn så lenge ikke avdekket høy risiko for komplikasjoner. Bioteknologirådet baserer seg på en metastudie som bruker 169 forskningsrapporter som datagrunnlag. Her fremkommer det at det eneste som kan sies å medføre noe høyere risiko for den gravide ved eggdonasjon er at gjennomsnittsalder for donormottakere er større enn hos personer som blir gravide på naturlig måte.

De psykiske ettervirkningene hos donor har ikke bare vist seg som ikke-negative, men endatil vært påvist som positive. Donorer oppgir ofte at de er fornøyde med å ha gjennomført donorprosessen enten dette er ut fra altruistiske, økonomiske eller vennsksapsrelaterte motiver.

Forskningen på barn som er resultat av donorprosesser er foreløpig ganske tynn. Bioteknologirådet oppgir at det lille som er å gå på viser lite eller ingen relevante forskjeller i relasjonsatferden mellom barn og foreldre i tilfeller med helt eller delvis genetisk slektskap.

Det er vanskelig å forestille seg hvordan det vil være å vokse opp uten kjennskap til den ene av de genetiske foreldrene, rett og slett fordi dette vil variere fra familie til familie. Det er imidlertid rimelig å anta at barna dette gjelder på ingen måte kan føle seg uønsket verken av donorer eller foreldre.

Etikken

Fordi forskjellene mellom sæddonasjon og eggdonasjon som vist er ganske få må en anta at de fleste moralske argumentene som benyttes i det ene tilfellet også kan benyttes i det andre.

1. Kjennskap til genetisk opphav

Et vanlig argumentet mot eggdonasjon er at barns beste er et hensyn som ikke blir vektlagt i stor nok grad, fordi garantien for kjennskap til biologisk opphav blir svekket. Det er imidlertid ganske enkelt å tilbakevise dette argumentet. Det er nemlig vanskelig å se for seg hvorfor det skulle være noe mer problematisk å legge opp et lovverk i samsvar med Barnekonvensjonen i i tilfellet eggdonasjon sammenlignet med tilfellet sæddonasjon. I sistnevnte tilfelle har en altså løst dette hensynet gjennom lovverket. I Bioteknologirådets forslag foreslås det som premiss for eggdonasjon at en skal legge seg på samme linje som dagens lovverk. Dette betyr at barnet vil kunne få informasjon om donors identitet ved myndighets alder.

2. Morskapsbegrepet

Et annet argument i debatten dreier seg om den nevnte største forskjellen mellom eggdonasjon og sæddonasjon: spørsmålet om morskap. Kritikerne mener det er et etisk vannskille å så tvil om det biologiske morskapet. Her må det innvendes at selv om kritikerne er flinke til å *beskrive* hvordan morskapsspørsmålet kan problematiseres, er de ofte mindre flinke til å *begrunne* hvorfor dette faktum er problematis. Argumentene som legges fram er ofte de samme som brukes i nær sagt alle "bioteknologiske debatter". For eksempel "kke tukle med naturen", "etterstrebe naturens gang". Det kan være hold i slike argumenter, men i den grad vi i Grønn Ungdom skal vektlegge dem er vi nødt til å ta aktivt stilling til også om vi mener tilbud om sæddonasjon og assistert befruktning er problematisk/uproblematisk, og det er strengt tatt ikke premisset for debatten.

3. Adopsjon som alternativ?

Et tredje argument som legges fram fra motstanderne dreier seg om adopsjon. Hvorfor skal det tilbys hjelp til naturlig barnløse par når verden er full av allerede fødte barn med behov for foreldre? Dette kan på mange måter si å være et legitimt argument både fordi a) barn med omsorgsbehov er i seg selv et argument for å fremskaffe omsorgspersoner og b) verden lider ikke av underbefolkning. Det svekker imidlertid dette argumentet at mulighetene for adopsjon er stadig mer begrensede. Det gjelder i Norge både innenlands og utenlands adopsjoner. Antallet adopsjoner i Norge har sunket markant de siste årene, ikke på grunn av nedgang i etterpørsel men fordi det er vanskeligere å fullføre adopsjonen. Dette gjør at begrunnelse a) blir mindre relevant. Begrunnelse b) kan forsåvidt bestå, men er også tvilsom. Om vi skal

kalle det egoistisk å få barn ved hjelp av teknologi som finnes, må vi også spørre oss om det egoistisk å få barn i det hele tatt.

Det kan hypotetisk sett brukes som argument til fordel for ulike former for assistert befruktning at dette er et tilbud som kan hjelpe ikke-heterofile par som av legningsårsaker ikke får adoptere. Men jamfør forslaget fra Bioteknologirådet anbefales det kun å tillate eggdonasjon i de tilfeller hvor barnet kan oppnå genetisk foreldrerelasjon til den ene parten. Dette ekskluderer som vist alle andre par enn heterofile.

4. Skråplanseffekten

Et annen type argumenter som benyttes i debatten er såkalte "skråplansargumenter" eller "slippery-slopeargumenter". Dette er argumenter som ofte vil vise at tillater vi én type praksis er vi et skritt nærmere måtte tillate en ny type praksis. Illustrasjonen med skråplan er ment å vise hvordan det å tillate én ting nærmest er som å dytte på en snøball som begynner å rulle. I spørsmålet om eggdonasjon er det neste mest nærliggende å anta "slippery-slope"-folka ser for seg er at surrogati blir tillatt. Det som er vanskelig med slike argumenter er at i enkelte tilfeller viser denne "slippery-slopeeffekten" seg som høyst reell, mens det i andre tilfeller er vanskelig å påvise noen slik effekt. Dette taler i det store og hele for å betrakte disse verdidebattene noenlunde isolert og ikke anta at teknologien løper løpsk med oss i én debatt fordi den gjør det i en annen.

Når det gjelder eksempelvis aktiv dødshjelp kan en finne en del eksempler på at skråplanseffekten inntreffer ved at flere og flere grupper pasienter krever å tilbys eutanasi. I vårt spørsmål er det imidlertid lite som tyder på at "slippery-slopeeffekten" inntreffer. Det er få land i Europa der eggdonasjon er tillatt (som er de fleste) som tillater surrogati. Dette taler for å ta en eventuell surrogatidebatt isolert fra spørsmålet om eggdonasjon.

5. Praksis i andre land

Det er også et siste moment som er verdt å merke seg i debatten om eggdonasjon all den tid motstandere av forslaget om å oppheve forbudet vektlegger hensynet til at barn skal få vite om sitt genetiske opphav så langt det lar seg gjøre. Dette er det faktum at opp mot 200 norske kvinner per år allerede benytter seg av eggdonasjon i utlandet. Særlig land som *ikke* krever identitet fra donor er hyppig brukt. Dette medfører at det fødes en god del barn i Norge årlig *uten* reell mulighet til å få informasjon om deler av sitt biologiske opphav. Andre lands praksis er selvsagt ikke et selvstendig argument for hverken det ene eller andre, men det er et hensyn om er verdt å merke seg.

Landsstyrets konklusjon

Landsstyret mener argumentene som taler for å oppheve forbudet mot eggdonasjon veier tyngre enn de som taler mot. Landsstyret konkluderer med at forbudet mot eggdonasjon bør oppheves i tråd med Bioteknologirådets anbefalinger.

Landsstyrets vedtak

F1: Grønn Ungdom mener forbudet mot eggdonasjon bør oppheves i tråd med Bioteknologirådets vilkår.

Med vennlig hilsen

Anna Serafima S. Kvam,
Talsperson

Oslo, 29.05.2015